

AS9, IDA AF AARHUS

Historien om AS9, Ida af Aarhus er skrevet af Henning Madsen. Det er fortællingen om en fiskebåd, der i tykt og tyndt var et særdeles væsentligt midtpunkt i Hennings familie gennem mere end 60 år.

HISTORIEN OM AS9, IDA AF AARHUS

– SET LIDT FRA SIDELINJEN AF HENNING MADSEN

FARS BAGGRUND

Min far Thorvald Kristen Madsen blev født den 17. januar 1909 i Nørre Thise nord for Skive. Familien bestod foruden forældrene af en ældre bror, Marinus født den 27. oktober 1900 og en ældre søster, Katrine født den 5. marts 1905.

Det var et indremissionsk hjem, og min bedstefar var en slags prædikant for en lille gruppe. Han drev et mindre landbrug eller vel nærmere et husmandssted. Fars missionske baggrund hang ved, så kirke og søndagsskole var en del af vores barndom, ligesom der ikke blev nydt alkohol i vores hjem.

Min bedstemor døde i 1926, hvorefter min bedstefar giftede sig med en ny kone.

Jeg kender ikke de nærmere opvækstvilkår for min far, men han har vel hjulpet til i landbruget og gået i skole, som man gjorde dengang på landet.

Far gik også på Haslev Højskole i 1928-1929 – altså i en alder af omkring 20 år.

Ret hurtigt herefter rejste han til Canada sammen med en kammerat, Svend Aage. Her arbejdede han på en eller flere farme. Der går en historie i familien om, at han her skulle have fået andel i en farm, da farmeren ikke var i stand til at betale hans løn på grund af tørke. Om det er rigtigt, og hvor den pågældende farm skulle ligge, er uvist.

Far var i Canada nogle år, men måtte vende hjem, da han beskadigede ryggen og måtte gennemgå en større operation. Bedstefar bekostede hjemrejsen. Kammeraten Svend Aage blev i Canada og i årene herefter blev der hver jul udvekslet breve.

STARTEN PÅ FISKERIET

Hjemme i Danmark var broderen Marinus begyndt at fiske fra Aarhus, og han var efter sigende en ret dygtig fisker.

Min far begyndte i slutningen af 1930'erne at fiske sammen med sin storebror og købte på et tidspunkt halvpart i båden.

I begyndelsen af 1940 købte han sin egen fiskebåd, og det er her, historien om AS9, Ida af Aarhus, begynder.

Båden var blevet bygget i Hobro og søsat den 20. april 1936. Det var en Aarhus-fisker, Valdemar Andersen, der fik båden bygget. Han fiskede fra Aarhus nogle år, hvorpå båden – vistnok efter en tvangsauktion – flyttede til Skagen.

Far købte som nævnt båden i 1940. Prisen kender vi ikke præcist, men den lå på omkring 12.000–15.000 kroner.

Båden var på 11 BRT. og forsynet med en 25 HK Gamma 1-cylindret glødehovedmotor.

Far mødte vores mor Signe i slutningen af 1930'erne, og de blev gift den 28. december 1938. I starten boede de i et fugtigt kælderværelse i Knudrisgade i Aarhus. Vores mor hørte om en ledig taglejlighed på Østbanetorvet og spurgte ejeren – en fiskehandler ved navn Salomon Jensen – om hun og hendes mand kunne leje den. Det kunne de ikke, for han ville ikke have fiskere ind som lejere. Min far kontaktede derefter selv Salomon Jensen, og så fik de lov til at leje lejligheden. Far havde nemlig et godt ry som en ordentlig og hæderlig mand på fiskerihavnen.

Det var en lille to-værelsestaglejlighed uden WC og badeværelse. WC fandtes på bagtrappen én etage nede, hvor det blev delt med to andre familier. Lejligheden blev opvarmet med koksfyret kakkelovn, og der var naturligvis ikke varmt vand i hanen.

I denne lejlighed blev først min storebror Svend Aage født den 22. maj 1940 og derefter min storesøster Elise den 28. april 1942. Jeg blev født den 6. oktober 1948 og endelig vores lillesøster Bente den 21. februar 1952.

Godt et år efter Bentes fødsel flyttede vi længere ned i ejendommen til først en regulær toværelseslejlighed og derefter en treværelseslejlighed.

Far fiskede med skiftende makkere op gennem årene. Det foregik på Aarhusbugten, og hvert forår fra Hvide Sande. Om foråret var der nemlig ikke mange fisk i Aarhusbugten.

I Aarhus-bugten blev der primært fanget rødspætter og torsk – dels med trawl og dels med snurrevod. Fra Hvide Sande blev der fanget rødspætter og gråtunger. Gråtunge er en fin spisefisk, der i butikker og på restauranter går under navnet søtunge.

SPRÆNGT AF TYSK MINE

Danmark blev som bekendt besat af tyskerne i 1940, hvilket medførte nogle restriktioner, også inden for fiskeriet.

Jeg har fået fortalt, at tyskerne etablerede en spærring mellem Hassensør – det sydøstligste punkt på Djursland – og Gniben på Sjællands Odde. Det var en eller flere udspændte wirer eller kæder, som blev holdt oppe af bøjer. Indimellem var der ophængt miner. Jeg går ud fra, at formålet var at regulere besejlingen af bælteerne. Der var vistnok en tilsvarende spærring i Øresund, men kunne man også spærre den svenske del af sundet? Sikkert er det, at minespærringer blev udlagt flere steder i de danske farvande, ligesom englænderne kastede miner ned.

Denne afspærring betød ikke meget for far, da han ikke fiskede så langt ude. Vores farbror fiskede imidlertid meget længere ude og landede ofte fisken i andre havne. Da spærringen blev etableret, befandt han sig uden for spærringen og var uvidende om den. Der var formentlig en legal og bevogtet gennemsejling, men farbror valgte at sætte fuld fart på kutteren hen mod afspærringen. Lige før denne slog han skruen fra og nærmest humpede gennem afspærringen. Heldigvis ramte han ikke nogen miner.

Så heldig var han ikke senere, for i november 1943 minesprængte han med båden ved Tunø Knob. Det skete, da han fik en mine i trawlet. Han brækkede benet, men makkeren hjalp ham i jollen inden skibet gik ned, og begge blev reddet af et nærliggende fiskefartøj. Båden blev ret hurtigt hævet, da motoren kunne genbruges.

Farbror fik herefter en ny fiskebåd bygget på Fur, men fiskede kun til en gang i begyndelsen af 1950'erne.

Den nævnte afspærring blev i øvrigt ødelagt af isen i de kolde krigsvintre, måske allerede den første vinter. Bøjerne sank og generede mange år efter fiskerne. Sådant en rusten og skarp bøje kunne fuldstændig skære voddet i stykker. Værre var det selvfølgelig med minerne, som var en konstant trussel for

fiskerne og de øvrige, der besejlede havene. Den dag i dag finder man stadig miner ind i mellem.

BÅDEN OMBYGGES

Trods krigen var indtjeningen fornuftig og dette – sammenholdt med at far var meget økonomisk bevidst – gjorde det muligt at ombygge båden i første halvdel af 1940'erne. Det skete på Fur mens far var på vej hjem fra Hvide Sande. Båden var oprindeligt bygget med en rundgattet hæk med udvendigt rør. Nu fik den krydserhæk, og dermed et større agterdæk til at håndtere voddet på.

Nogenlunde samtidig skete der endnu en forbedring af båden. Den gamle motor blev udskiftet med en Eriksen 35 HK gløderørsmotor. Det var en stærkere motor, men det viste sig, at den ikke var særlig driftssikker. På grund af krigen var motoren bygget af dårlige materialer. Blandt andet var kølevandspumpen og petroleumspumpen ikke særligt stabile, så motoren løb varm, når den skulle bestille noget.

Styregrejerne, der normalt ville være lavet af messing, var for størstedelens vedkommende lavet af almindeligt jern.

Krigen betød også rationering af brændstof, og det brændstof, man kunne få, var en tyk sort olie. Den kunne man ikke starte maskinen på, så derfor havde far en 20 liter fødetank med en ren olie, som han brugte, når motoren skulle startes, og indtil den var varm.

Rationeringen betød også, at man kun sejlede ud når man var sikker på at kunne gennemføre et effektivt fiskeri. Ikke noget med at spilde brændstof ved at forsøge sig i dårligt vejr.

BÅD KNUST VED PÅSEJLING

I 1950 havde far et uheld med båden, da han i tæt tåge og lav fart var på vej hjem efter en dags fiskeri. På grund af den dårlige sigtbarhed, så han østmolen for sent og sejlede derved ind i stensætningen.

Stævnen blev knust ved påsejlingen og dermed mange af bordene.

Da båden skred fri af stenene på molen tog den meget vand ind. Der blev derfor pumpet alt, hvad der var muligt på vejen ind til fiskerihavnen. Nær fiskerihavnen valgte far at sætte båden på grund i hjørnet lige nord for molen. Det var på en sandstrand lige neden for Klintegården – inde i den nuværende træskibshavn.

Efterfølgende blev der sømmet sejldug og presenninger rundt om stævnen, og båden blev tømt for vand med store pumper fra redningskorpset Zonen (en daværende konkurrent til Falck). Den kunne da trækkes fri og sejles hen til beddingen i Aarhus, hvor reparationen blev lavet af skibstømreren Sophus og hans svende.

Det var farbror, der med sin båd trak fars båd hen til beddingen – og det selv om det var på en søndag. På grund af hans religiøse overbevisning (pinsebevægelsen), der var noget dybere end fars, ville han under ingen omstændigheder arbejde om søndagen. Heller ikke når fiskehandlerne kom med gode bud på de fisk, han havde om bord. Men denne dag gjorde han en undtagelse for at hjælpe sin bror.

Uheldet blev omtalt med billede i Demokraten dagen efter. Det varede flere måneder før Ida af Aarhus var klar igen.

MIN BROR SVEND AAGE GÅR OM BORD

Min storebror Svend Aage var, lige fra han var ganske lille, "bidt af en gal fisker". Så ofte det var muligt i hans barndom, var han på fiskerihavnen. Når skolen tillod det, var han også straks med ude på fiskeri med båden.

Hjemme i lejligheden byggede han både og fiskede med små trawl på gulvtæppet. Han havde også af pap klippet små fiskekasser, som han lossede "inde på auktionen".

Han kunne da heller ikke hurtigt nok blive færdig med skolen, og i 1954 blev han fast makker med vores far. De fiskede sammen resten af vores fars dage – lige afbrudt af et halvt års ophold på Fiskerihøjskolen i Middelfart i 1960.

Snurrevodsfiskeriet ophørte omkring midten af 1950'erne. Det foregik kun cirka én måned om efteråret inde på grundt vand, hvor der stod torsk. Ofte på Langegrund ud for Fløjstrup. Her kunne der ikke trawles.

I 1956 var det tid til at udskifte den dårlige Eriksen-motor. Den nye motor var en Grenaa-gløderørsmotor på 45 HK. Det viste sig at være en rigtig god motor, som blev hovedrepareret i 1967.

Svend Aage købte halvpart i båden i 1962. Denne halvpart kostede 20.000 kroner som blev betalt kontant med 6.000 kroner i udbetaling. Restbeløbet afdrog Svend Aage med 1.500 kroner årligt.

Fiskeriet op gennem 1950'erne og 60'erne var godt, hvilket medførte at vores forældre i 1958 kunne købe hus på Elmevej i Risskov. Det var noget af en omvæltning for os alle at komme fra midtbyen og dens baggårde ud til villa og have tæt ved stranden i Risskov.

MINDER FRA AARHUS HAVN

Jeg kom – om ikke ofte, så dog jævnligt – i min barndom i 1950'erne og 60'erne på fiskerihavnen. Det var, når båden lå i havn på grund af dårligt vejr, eller om lørdagen. Om sommeren blev der ikke fisket om lørdagen, for fisken kunne ikke holde sig, til der var fiskeriauktion om mandagen.

Der var et vældigt liv på havnen dengang, da der var vel omkring 50 kuttere hjemmehørende i Aarhus. Far og Svend Aage og alle de andre fiskere brugte liggedagene i havn til et lappegarn og foretage øvrigt vedligehold på bådene. I

dårligt vejr foregik det i skuret. Det er den røde bygning, der ligger lige ved siden af den gamle provianteringshandel nær slæbestedet på Fiskerivej. Her havde fiskerne hver deres eget lille rum, og der var en speciel atmosfære af tjære, træ og andet.

Før kunststofferne vandt frem, var det også vigtigt at få grejet hængt til tørre. Voddet var syet af bomuld, og tovværket lavet af hamp og Manilla.

En gang om året blev grejet tjæret, eller rettere barked med et produkt, der hedder Catechu – det blev udtalt Kattigo. Jeg har læst mig frem til, at det er et afkog af asiatisk træ. Far købte det i store blokke, som herefter blev knust og opløst i kogende vand.

Det foregik i en stor tjæregryde, der stod bag skuret i nærheden af banelinjen. Et hårdt og beskidt arbejde var det, og formentligt også usundt, men det tænkte ingen på dengang. Det ændrede sig, da kunststofferne kom frem omkring 1960 – så skulle der ikke længere tjæres garn.

Jeg var flere gange som barn med ude at fiske fra tidlig morgen til sen aften. Der blev trawlet efter rødspætter og torsk, og om sommeren var der også et par kroge efter båden for at fange makrel. I små mængder blev der også ind i mellem fanget havkat, tunge, slethvar, pighvar og hummer. Havkatten er en grim fisk med skarpe tænder, husker jeg. Den blev i butikkerne solgt under navnet koteletfisk, men fiskerne fik ikke meget for den på auktionen. Bedre var det med de øvrige fine fisk og hummerne.

På flere af disse ture blev jeg søsyg – så det var nogle meget lange dage. Til gengæld har jeg ikke været søsyg senere i livet, så noget har jeg vel fået ud af det.

En af de første gange, jeg var med ude at fiske, havde vi haft en dårlig dag med en ringe mængde fisk. Far valgte at sætte det sidste træk over mod "Damperen". "Damperen" er et vrage af et passagerskib, der vist nok i 1920'erne blev skruet ned af isen. Det ligger omkring 2½ sømil øst for Varna.

Denne gang var trawlet fyldt med torsk. Som jeg husker det, lå der torsk på dækket helt op til overkanten af rælingen, men måske overdriver min hukommelse lidt. Jeg har senere fået at vide, at torsk ikke gav ret meget på auktionen om sommeren. Det var noget med, at man kun skulle spise torsk i de måneder, hvori, der er et "r" – og det er der ikke i sommermånederne. Sikkert stammende fra tiden før vi havde køleskabe og is, og hvor fisken ikke kunne holde sig i sommervarmen.

En gang om året skulle båden på bedding. Det var et slid for min far og Svend Aage når båden skulle vaskes, skrubes og males overalt – et slid, jeg nok ikke tænkte så meget på dengang. Det var bare spændende at se, når båden kom op, og alt det der skete omkring den. Var vi heldige, kunne der falde en is eller en sodavand af til min lillesøster og mig.

Den sidste opgave, inden båden blev søsat, var at bundmale den med Patent, så alger og rurer ikke kunne gro fast på bunden. Jeg husker stadig de store malerbøtter fra Hempel med motivet af en sømand der holder båden i hånden, mens den bliver malet. Dette motiv bruger Hempel i øvrigt stadig.

VANDGANG

Det var også på havnen jeg lærte at cykle. Jeg havde arvet en gammel pigecykel fra min storesøster – ikke det jeg ønskede mig mest, men sådan var mulighederne. Min far – og sikkert også min bror – hjalp mig med cyklingen ved at løbe ved siden af og støtte mig, til jeg kunne holde balancen.

Lige efter at jeg var blevet lidt sikker på cyklen, kørte jeg langs med kajen. Min far havde sagt, at jeg skulle køre længst væk fra vandet, så det gjorde jeg. Nogle lidt ældre drenge sagde dog til mig, at det var forkert, for så kørte jeg i venstre side af vejen. Om det var af den grund, eller blot fordi jeg skulle vende, husker jeg ikke. I hvert fald drejede jeg ud mod vandet og kørte lige ud i havnen. Jeg husker ikke selve styrtet, men husker, at jeg lå i det blågrønne vand.

Nogle fiskere havde heldigvis set det og hev mig op med en bådshage i mine seler. Cyklen hang med styret i nogle fortøjninger, så den blev også reddet.

Det var den eneste gang jeg faldt i havnen. Svend Aage – der jo kom på havnen meget oftere, end jeg gjorde – prøvede det flere gange. En gang mistede han derved sine helt nye gummistøvler. Det var ikke populært derhjemme. Støvlerne blev senere reddet, men var da ødelagt. Det var dårlige efterkrigsvarer.

Der var mange børn på havnen dengang og ingen brugte redningsveste som man jo gør i dag.

ULYKKEN

Vores far druknede desværre i juni 1970. Det skete i nærheden af Skødshoved, hvor han formentlig på grund af et ildebefindende faldt over bord. Svend Aage kunne ikke nå at vende båden, inden vores far gik ned – han var jo klædt i det tunge fiskertøj.

Svend Aage fik vinket en anden fisker over til sig, og efterhånden kom flere til og hjalp med eftersøgningen. Ingen, eller kun ganske få, af Aarhusfiskerne havde dengang radio, så de kunne kontakte land. Nogle få havde en lille sender, som blev brugt til at kommunikere med de andre fiskere. En af fiskerne sejlede derfor tilbage til Aarhus og slog alarm, hvorefter der kom en helikopter og deltog i eftersøgningen. Desværre uden resultat.

Far blev fundet i august måned og er begravet på Risskov Kirkegård.

Ved fars død i 1970 købte Svend Aage den resterende del af båden og fiskede med den, indtil den blev hugget op i 2002. Der gik dog et stykke tid efter vores fars død, til han igen kunne fiske, idet han jo var meget berørt af vores fars død og det, at far ikke var blevet fundet.

Han fik derfor arbejde på et værksted i land, men det var absolut ikke noget for ham. Han kunne ikke undvære havet og fiskeriet.

Jeg læste på det tidspunkt til ingeniør og var en nat – før vores far var fundet – ude at fiske med Svend Aage for at prøve det. Det var ikke lovligt at fiske på

Aarhusbugten om natten, så det foregik med slukkede lanterner. Dog kun indtil Kalundborgfærgen nærmede sig. Så blev de tændt og straks skiftede færgen kurs.

Efter at vores far var fundet, begyndte Svend Aage igen at fiske. Han forsøgte sig i starten med en makker, men det gik ikke. Tiden var heller ikke længere til, at to mand kunne leve af indtjeningen fra en forholdsvis lille fiskebåd.

Han fiskede derfor alene, men fik også flere og flere hjælpemidler, blandt andet et garnophal i 1972, der kunne aflaste ham for de mange manuelle og tunge løft.

I en periode fra cirka 1972 og nogle år frem sejlede han for lodserne fra Randers, der skulle lodse fartøjer gennem Koraldybet i Kalø Vig til Studstrup-værket. Når det var muligt fiskede han også. Det var imidlertid ikke sejladsen med lodserne, der trak, men derimod fiskeriet.

EN TYPISK DAG PÅ HAVET

Mens jeg læste i begyndelsen af 1970'erne, fiskede jeg sammen med Svend Aage i nogle af mine ferier – både sommerferier, efterårsferier og juleferier, hvor vi gik efter nytårstorsken. Jeg har nok ikke været til meget gavn, men forsøgte ikke at gå i vejen og tjente også lidt til studierne ved det.

En typisk dag så således ud:

Jeg mødtes med Svend Aage i Risskov tidligt om morgenen – vist ved 6-tiden. Vi var begge gift på det tidspunkt og boede i Risskov. Så cyklede vi ind på havnen og lossede fangsten fra dagen i går. Den skulle på fiskeriauktionen klokken 7.00.

Herefter sejlede vi ud. Der gik et-to timer, inden vi var ude, hvor trawlet kunne sættes ud. Ofte var det i nærheden af Molshoved, og så gik trækket i en stor bue over mod Sletterhage. Et sted godt midtvejs – cirka 1,5 sømil fra vestkysten af Helgenæs – skulle der passes på. Her ligger der et vrak af en tysk Ubåd, U-2544,

som englænderne sænkede i 1945. Mellem denne og et stenrev var der et smalt sted, man skulle passere. Her stod der fisk, men man skulle passe på ikke at få hold – det vil sige at voddet satte sig fast i stenene eller vraget.

Lige efter Ubåden bliver vandet meget dybere, nemlig godt 50 meter, så derfor skulle der rulles mere stålwire ud.

Fiskerne kaldte også dette træk for et træk ude i "Hullet", netop på grund af dybden.

Ved Sletterhage er der meget dybt helt ind til land, så vi sejlede næsten helt op på stranden inden der blev halet – altså inden voddet blev trukket ind.

Så var det spændende at se, hvor stor fangsten var. Kunne det hales op i en omgang eller skulle det deles i to eller flere omgange? Fangsten blev halet ind med en talje omkring spillet. Galt var det, når vi blot kunne hale det hele ind med håndkraft.

Nu skulle fisken sorteres. Alle de små fisk under en vis størrelse blev smidt ud – så vidt muligt levende og under en sværm af måger. Det gjaldt også muslinger, krabber, tang og alt det andet, der ikke kunne bruges. Om sommeren var der ofte store mængder brandmænd i voddet – det var meget generende.

Hurtigst muligt blev trawlet lagt ud igen. Yderst, og fastgjort med en lang line til bagenden af voddet, sad der en såkaldt gaj, det vil sige en luftfyldt bold. Formålet med denne var, at hvis træktovene knækkede, kunne man sejle tilbage og redde grejerne bagfra.

Så blev voddet med de lange sidearme sat ud og slæbt efter båden i overfladen, til der var sikkerhed for at det stod rigtigt. Herefter lod vi tovværket op til skovlene gå. Nu blev skovlene sat ud, og vi sikrede os, at de kørte rigtigt gennem vandet inden vi rullede stålwiren ud til sidst. Skovlene er to store træplader, der slæbes over bunden og derved spiler voddet ud.

Mens det næste træk foregik, blev fisken sorteret færdig. Rødspætterne kom i dammen – de skulle sælges levende på auktionen næste morgen. Torsk, isinger og skrubber blev rensset og lagt i kasser med is.

Jeg kunne godt rense torsk, men ikke så hurtigt som Svend Aage. Noget mere vanskeligt var det få taget på at rense isinger og skrubber hurtigt.

Især om sommeren skulle sortering og rensning foregå rimelig hurtigt, da fisken ikke kunne holde sig så længe i varmen.

Næste træk gik tilbage mod Molshoved eller måske – nogle få gange – i retning af Mejlflak eller Samsø.

Afhængig af vejret blev der også fisket andre steder i Aarhusbugten. Et træk kunne eksempelvis gå gennem "Skidtrenden", som er en nord-syd gående, godt 20 meter dyb rende cirka midt mellem badeanstalten Den Permanente og Skødshoved Havn. Navnet "Skidtrenden" skyldes, at der om efteråret og vinteren ofte blev ophobet store mængder løsrevet tang i renden – så meget, at det kunne være svært at trække gennem den.

Fiskerne brugte flere andre stednavne, som ikke er anført på et officielt søkort. Blandt andet "Pindhullet" ud for Fløjstrup, hvor der kunne samle sig store mængder grene fra Marselisborgskoven.

Det mærkeligste navn er dog nok "Basti hu hej", som dækker et område mellem den sydøstlige kyst af Mols og et par grunde ude i Begtrup Vig. Jeg ved ikke, hvorfra navnet stammer eller hvordan det staves.

Dette område kunne der ikke fiskes i, før man fik ekkolod til hjælp.

Under trækket – der typisk varede et par timer – kunne vi på skift spise frokost eller drikke kaffe i kahytten, eller lugaret, som det blev kaldt. Om vinteren kunne vi også få varmen dernede, da der var installeret et mindre oliefyr. Når Svend Aage fiskede alene, var han naturligvis nødt til at opholde sig i styrehuset eller på dækket det meste af tiden. Styrehuset var også opvarmet, men døren blev tit åbnet, så det var så som så med varmen.

Sådan gik det dagen igennem med en fire-fem-seks træk.

INDBYGGET STEDSANS

Navigationen foregik dengang med kompas, ekkolod og pejlemærker på land. Pejlemærkerne var buske, træer, bevoksninger, bygninger eller andre særlige kendetegn. Det krævede et meget stort kendskab til farvandet og omgivelserne, hvilket min bror og de andre fiskere havde.

Jeg husker en gang, hvor det var tåget det meste af dagen. Sidst på dagen havde vi ikke set land i lang tid, og jeg havde overhovedet ingen fornemmelse af, hvor vi var. Da voddet var blevet halet op sidste gang, sagde Svend Aage, at jeg skulle gå ind i styrehuset og styre den og den kurs. Det gjorde jeg, mens han rensede og gjorde fangsten klar. Efter små to timer stak han hovedet ind til mig og spurgte, om jeg ikke kunne mærke tilbageslaget af bølgerne fra molen inde ved havnen. Det kunne jeg ikke, men ganske kort tid efter dukkede havnen frem af tågen foran os. Han vidste hele tiden præcis, hvor vi var.

PÅ AUKTION

Når det ikke var vejr til at sejle ud, var der mulighed for at overvære auktionen klokken 7.00. Det foregik i auktionshallen, som i dag er omdannet til Restaurant Kock og Restaurant Det Glade Vanvid. Ud mod havnen var der dengang en godt fem meter bred plads, hvor fisken kunne losses og køres ind i auktionshallen. Syd for hallen og i forlængelse af denne var der et udendørs lager for fiskekasser, som fiskerne lejede af auktionen. Is blev hentet i ishuset, der stadig ligger nord for auktionen helt ude ved kajen i en rød murstensbygning.

Her var der også en bro ud i havnen som fiskerne kunne lægge til ved og losse på.

I auktionshallen var fiskekasserne opstillet i lange rækker med op til cirka seks kasser oven på hinanden. Alle fangster var mærket med bådens nummer, så der var styr på, hvilken fangst der blev solgt til hvilken pris.

Det vrimlede med fiskehandlere og fiskeeksportører i hallen. I dårligt vejr var der også en del fiskere, som skulle følge, hvordan deres fangst blev solgt.

Selve auktionen, som blev ledet af auktionarius, gik meget hurtigt. Auktionarius remsede priser op, som i hvert fald jeg ikke kunne følge med i, og køberne bød med små nik, som jeg heller ikke kunne følge med i. Særligt spændende var det, når auktionarius kom til fangsten fra AS9. Det betød meget for prisen, at fisken så frisk ud og var pænt pakket i kasserne.

Om lørdagen hentede Svend Aage afregningen på auktionskontoret i rede penge og herefter fik jeg min del – nemlig 20 %. Det var nok mere, end jeg havde gjort mig fortjent til set i forhold til, hvad en fuldtids professionel fisker kunne præstere.

Jeg har aldrig haft den lyst til fiskeriet, som Svend Aage havde og har. Alligevel kunne jeg godt i de kortvarige perioder, jeg hjalp til, forstå lidt af fascinationen ved at fiske. Jeg forstod imidlertid også, hvor hårdt det er. Meget lange arbejdsdage i al slags vejr og et liv, der er svært at planlægge. Når vejret er til det, skal der fiskes. Indtjeningen er også meget vekslende, så man skal altid være forberedt på tider med dårligt fiskeri, for eksempel flere måneders isvinter, hvor der ikke tjenes noget.

MODERNISERINGER

I 1976 satte Svend Aage en ny motor i. Det var en 6-cylindret Gardner Diesel på 127 HK, som blev isat i Hvalpsund. En væsentlig forbedring i forhold til den gamle 45 HK motor. Nu var der motorkraft til at fange sild sammen med en makker på en anden båd.

Det foregik i de kommende år cirka en måned om foråret og to-tre måneder om efteråret. Nu var det ikke bundtrawl, der blev brugt, men et flydetrawl, der blev trukket mellem to både.

Svend Aage fiskede de første år sammen med Arne Bærnsen i AS57 og senere

sammen med Leif Thomsen i AS150. Fangsten bestod hovedsagligt af sild og brisling, og den blev landet som industrifisk – altså fisk til brug som dyrefoder. Der kunne fanges mellem 4 og 15 ton om dagen

Den øvrige del af året fiskede Svend Aage med bundtrawl som tidligere.

I 1977 fik båden et nyt og større styrehus, da der skulle være plads til radar og anden elektronik. Styrehuset blev bygget i Hou.

Spillet til at trække voddet op med, var et mekanisk spil. Det blev i 1981 udskiftet med et moderne hydraulisk spil. Udskiftningen blev foretaget i Kerteminde.

Den bagerste dam blev i 1982 fjernet og ændret til lastrum. Samtidig blev en del af de gamle planker udskiftet. Dette foregik på værftet i Hou.

Båden ændredes altså mange gange i løbet af dens levetid og var i 1991, hvor den kom på postkort, ikke til at genkende fra udseendet i 1936.

Igennem årene skete der også en revolutionerende udvikling af elektroniske hjælpemidler, således:

1960: Ekkolod med udskrift på papir. Udskriften på papiret viste en dybdeprofil, hvor man sejlede og havde sejlet, og ikke kun det – man kunne også se, om der var blød eller hård bund. Større fiskestimer kunne man også se, men ikke så man kunne fiske efter dem. Når der viste sig fiskestimer, var det jo lige under båden.

Ud over det var der kun en lille bilradio, så man kunne høre vejrmeldinger.

1965: Der blev monteret en 1 W sender, så man kunne kommunikere med de andre fiskere. Senere brugte Svend Aage også denne til at melde til sin kone, hvornår han forventede at komme hjem.

1972: VHF-radio. Denne radio kom på båden, da Svend Aage sejlede med lods til Studstrup. Den blev senere suppleret med endnu en VHF-radio, så Svend Aage kunne følge med på flere kanaler samtidig. Det var kanal 16, som er opkalds- og nødkanalen samt kanal 8, som blev brugt fiskerne imellem.

1977: Radar. Nu var det muligt også at fiske i usigtbart vejr. Radaren havde endvidere en afstandsmåler, så ved hjælp af denne og ekkoloddet kunne Svend Aage slæbe mellem Ubåden og stenrevet, selvom der ikke var landkending.

1978: Autopilot. Indtil da skulle båden styres manuelt, dog kunne rattet surres, så man i korte perioder kunne forlade det. Med en autopilot kunne man sejle med en konstant kurs så længe det var nødvendigt uden at røre rattet, hvilket gjorde, at der samtidig kunne arbejdes på dækket. Som før skulle der naturligvis stadig holdes konstant udvig.

1980: Decca. Decca-systemet var et navigationssystem baseret på en række sendestationer opstillet på land. Blandt andet stod der en sendemast på Samsø. Ved at sammenholde signaler fra tre stationer kunne man på et deccakort se præcist, hvor man var. Det var endnu et vældigt fremskridt, der gjorde, at man kunne navigere helt præcist uden at kunne se land

Decca-systemet blev lukket i 1999, hvor satellitnavigation havde taget over.

1989: Telefon.

1991: Ekkolod med farveskærm. Dette ekkolod var lidt mere følsomt end det gamle, men kunne i princippet ikke mere. Man sparede dog papiret og den irritation, det var, når en papirrulle slap op, især hvis det var på et kritisk sted.

1995: Kortplotter med skærm i A4-størrelse. Den fungerer ligesom den GPS, man har i sin bil, men i stedet for et vejkort har man et søkort, som man sejler rundt i.

1999: Navigator, der var satellitbaseret, men kunne omregne længde- og breddegrader til de Decca-positioner, som Svend Aage hidtil havde brugt.

ILTSVIND OG FISKEKVOTER

Sidst i 1980'erne forsvandt fiskene i Aarhusbugten, og der var nogle meget dårlige år for fiskeriet. Det blomstrede dog op igen i 1990'erne, hvor rødspætter og torsk vendte tilbage. Samtidig kom der også en del rødtunger.

Opblomstringen varede kun til år 2000, da et kraftigt iltsvind fik fiskene til at fortrække. Det var oplevet før, men denne gang kom fiskene ikke tilbage.

Det var også i slutningen af 1980'erne, at der blev indført fiskekvoter for at beskytte bestanden. I første omgang var det samlede kvoter for et område. For Svend Aage betød det en samlet fiskekvote for alle fiskere fordelt på arter i et område, der dækkede det sydlige Kattegat og Bælterne.

Det var naturligvis en meget uretfærdig ordning, fordi de større både med en stor besætning – og som kunne klare sig i næsten al slags vejr – kunne opfiske kvoten, mens de mindre enmandsbetjente både måtte holde sig i land, dels i dårligt vejr og dels for at hvile.

Efter nogle få år blev kvoteordningen ændret, så den tildeltes den enkelte båd. I dag er fiskekvoter noget, der handles – sælges og købes eller lejes. Det har betydet, at fiskeriet er blevet koncentreret på store både og egentlige fiskerivirksomheder med kapital i ryggen. De små kystfiskere kan ikke længere klare sig.

Kvoteordningerne var ikke populære blandt fiskerne, og flere fiskere – ikke Svend Aage – kom da også rigtig galt af sted ved at "fifle" med kvoterne.

Fiskerne forlod efterhånden Aarhus. Mange var gået på pension, og nye var ikke kommet til. Svend Aage var en af de sidste professionelle fiskere i Aarhus Fiskerihavn.

OPHUGNING

I 2002 valgte Svend Aage at gå på efterløn. Han fik samtidig ophugningsstøtte, så en dejlig sommerdag – den 3. juni 2002 – blev AS9 sejlet til Grenå til

ophugning. Jeg var med på den sidste tur sammen med Svend Aages gamle kammerat Hans Slotsdal.

Det var – især for Svend Aage, men også for os andre – en lidt vemodig tur.

Der var som nævnt sket store ændringer med båden gennem tiden, så ved ophugningen var der næppe en original planke tilbage.

Det var i øvrigt også i 2002, at fiskeriauktionen i Aarhus lukkede. Det skyldtes ikke alene, at Svend Aage stoppede, men derimod den store nedgang, der gennem nogle år var sket med fiskeriet fra Aarhus.

SÅDAN GIK DET OS

AS9, Ida af Aarhus havde gennem mange år været hele familiens livsgrundlag lige fra far købte den. Med den og et hårdt slid kombineret med sparsommelighed kunne familien flytte til bedre og bedre boliger og til sidst til en villa i Risskov.

Det hårde slid prægede også far i de seneste år og var måske også medvirkende til at han druknede, da han faldt over bord.

Vores mor var – som de fleste kvinder dengang – hjemmegående husmor, indtil hun i begyndelsen af 1960'erne fik et rengøringsjob på Risskov Skole. Det beholdt hun, indtil hun blev pensioneret. Hun boede i villaen indtil 1981, hvor hun købte en lejlighed i Brobjergparken.

I 2010 døde hun, næsten 97 år gammel og desværre efter et grimt fald i lejligheden. Hendes urne står på kirkegården i Risskov ved fars grav.

Svend Aage giftede sig i 1964 med Lis. Lis var naboens datter, og hendes mor havde fiskeforretningen på hjørnet af Elmevej og Nordre Strandvej i Risskov. Her arbejdede Lis også, og jeg var bud i forretningen nogle år. Altså en forbindelse mellem en fisker og en fiskehandler. Da AS9 blev hugget op, købte Svend Aage en motorjolle og er i dag en aktiv fritidsfisker.

Søster Elise giftede sig i 1964 med Poul, der var snedker. Hun fik en kontoruddannelse og sammen med Poul og hans bror opbyggede de senere et stort elevatorfirma, Lynge Jensen, med mange ansatte. Firmaet blev solgt omkring år 2000.

Elise og Poul har to børn og tre børnebørn.

Søster Bente fik også en kontoruddannelse, men har stort set ikke brugt den. Hun uddannede sig senere til pædagog og bor i dag i Aarhus sammen med sin mand Klint.

Bente har en søn fra et tidligere ægteskab.

Jeg selv blev gift i 1970 med Annette. I 1969 blev jeg udlært som tømrer og læste videre til ingeniør. Siden 1973, hvor jeg afsluttede uddannelsen, og til jeg gik på efterløn i 2010 har jeg arbejdet som ingeniør i forskellige jobs – senest 12½ år som afdelingschef ved Aarhus Kommune.

Vi har to børn og seks børnebørn.

Det er således gået alle vi søskende rigtig godt, og en stor del af æren for det kan tilskrives AS9, Ida af Aarhus.

November 2015.

Tak til Svend Aage og min svigersøn Thorkild Rasmussen for bistand ved udarbejdelsen af dette skrift.

•

•

•

•

•

•

